

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/159530,Dodatek-prasowy-Oddzialu-IPN-w-Rzeszowie-80-rocznica-przekształcenia-struktur-zb.html>
16.04.2026, 14:31

Dodatek prasowy Oddziału IPN w Rzeszowie „80. rocznica przekształcenia struktur zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego ZWZ w AK”

Wydawnictwo przygotowane przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie w związku z obchodami 80. rocznicy przekształcenia struktur zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego ZWZ w AK.

11.02.2022

Rozkaz podpisany przez gen. Władysława Sikorskiego, naczelnego wodza Polskich Sił Zbrojnych, miał przede wszystkim znaczenie polityczno-wojskowe. Związek Walki Zbrojnej, działający już od listopada 1939 r. na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką i sowiecką, był uznawany przez rząd RP za pełnoprawną część Polskich Sił Zbrojnych. 14 lutego 1942 r. organizacji stanowiącej część polskiej armii nadano nową nazwę, oddającą ogólnopolski charakter AK i jej podstawowe cele.

Jedną z inicjatyw uczczenia tej ważnej w historii Polski rocznicy jest Dodatek Historyczny IPN opublikowany w „Nowinach” i „Super Nowościach”.

W numerze:

- dr Dariusz Iwaneczko - wstęp
- dr Mirosław Surdej - Zarys historii rzeszowskiej Armii Krajowej
- dr Mirosław Surdej - Edward Brydak komendant Obwodu ZWZ- AK Rzeszów
- dr Paweł Fornal - Bez jednego wystrzału... brawurowa akcja odbicia żołnierzy AK z Urzędu Bezpieczeństwa w Brzozowie (13 grudnia 1944 r.)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

80. rocznica przekształcenia ZWZ w AK

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Rzeszowie

Dodatek historyczny
Instytutu Pamięci Narodowej
Oddział w Rzeszowie

Szanowni Państwo!

Jesienią 1939 r. powstał konspiracyjny Związek Walki Zbrojnej, który 14 lutego 1942 r. został przekształcony w Armię Krajową, największą konspiracyjną formację zbrojną w okupowanych krajach Europy. Od czasu powstania AK mija właśnie 80 lat. Pamięć o żołnierzach AK, ich dokonaniach i walce o niepodległość Polski, nie pozwala nam milczeć. Dlatego też przypominamy o tym w formie dodatku prasowego. Z ogromnym żalem musimy skonstatować, że na naszych oczach na wieczną wartę odchodzą ostatni żołnierze AK, pozostawiając nas z dorobkiem swojego życia dla Polski. Instytut Pamięci Narodowej stał się naturalnym depozytariuszem wiedzy i pamięci o nich. Musimy zatem strzec tej pamięci i upowszechniać wiedzę historyczną. Jest to istotna część naszej tożsamości, dzięki której możemy postrzegać najważniejsze wartości współcześnie. Ze współczesnym Podkarpaciem związanych jest wiele wybitnych postaci – żołnierzy i oficerów AK. Wymienię choćby Łukasza Cieplińskiego, Władysława Kobę, Karola Kazimierz Kosteckiego, Piotra Woźniaka, Wacława Kopisto. Cieszy nas obecność nielicznych, ale żyjących wśród nas żołnierzy AK, jak choćby 106-letniej mjr Marii Mireckiej-Lorys, komendantki Wojskowej Służby Kobiet w Podokręgu rzeszowskim AK, czy 105-letniego por. Tadeusza Lutaka, walczącego w obronie Polski w 1939 r. w 10 Brygadzie Pancerno-Motorowej płk. Stanisława Maczka, a następnie żołnierza ZWZ-AK na ziemi strzyżowskiej.

dr Dariusz Iwaneczko
Dyrektor Oddziału IPN w Rzeszowie

Zarys historii rzeszowskiej Armii Krajowej

dr Mirosław Surdej

Jesienią 1939 r. okupanci niemiecki i sowiecki podzielili Polskę. Granica dzieląca obie okupacje przecięła województwo lwowskie wzdłuż linii Sanu. W latach 1939-1941, w momencie kształtowania się struktur konspiracji niepodległościowej, w wyniku wspomnianego podziału, zachodnie powiaty województwa lwowskiego zostały włączone w obręb krakowskich struktur konspiracji. Zręby konspiracji powstawały wielotorowo, zarówno ogólnie, jak Służba Zwycięstwu Polski, jak i oddolnie, w oparciu o struktury przedwojennych organizacji paramilitarnych i politycznych, siatki wojskowe, struktury dywersji przyfrontowej, itp. Z nich wywodzili się organizacje jak przemyska „Lipowica”, jak i o większym zasięgu, jak Tajna Organizacja Wojskowa i Organizacja Orła Białego. W samym Rzeszowie działała siatka konspiracyjna kierowana przez ppłk. Kazimierza Heilmana-Rawicza. Nie bez znaczenia był fakt, że przez Rzeszowszczyznę wiodły szlaki, którymi przetrzucano żołnierzy i kurierów na Węgry i z powrotem. Szybko dominującą rolę w podziemiu objęła struktura ZWZ. Na obszarze współczesnego

województwa podkarpackiego istniały cztery inspektoraty ZWZ: rzeszowski, mielecki, przemyski i jasielski, podległe Okręgowi Krakowskiemu ZWZ. W 1943 r. z tych czterech inspektoratów, utworzono Podokręg AK Rzeszów, na czele którego stanął dotychczasowy szef sztabu Okręgu Krakowskiego AK – ppłk. Kazimierz Putek ps. „Zworny”. Ostateczna struktura AK na omawianym terenie wyglądała następująco: Podokręg Rzeszów („Woda”, „Ogniw”, „Zimorodek”, „Rezeda”, „VIII/0014”, „Muzeum?”, „m”, „II”, „0014”, „D/0014”, „X”, „Woda?”, „240”) obejmował: Inspektorat Rejonowy Rzeszów („Róża”, „Restauracja”, „Rteć”, „Rzemiosło”, „Dir”, „Sierpień”, „100”, „108”, „E”, „0/11”, „241”), w skład którego wchodziły obwody: Rzeszów („Róża”, „Rozbratel”, „I/011”), Dębica („Dziwanna”, „Dziekania”, „Deser”, „E/B”, „D”, „II/011”, „B/II”, „124”, „60”, „243”), Kolbuszowa („Kefir”, „II/011”); Inspektorat Rejonowy Mielec (Tarnobrzeg) („Mangan”, „Nowela”, „Wirzesień”, „F”, „0/12”, „251”) – obwody: Mielec („Mak”, „Mleko”, „Pa”, „Fa”, „252”), Tarnobrzeg („Tytoń”, „Twaróg”, „Pb”, „Fb”), „Miś” (1939-1942), Nisko („Narcyz”, „Naleśnik”, „Niwa”, „Natan”, „Pc”, „Fc”), Kolbuszowa („Kaczeniec”, „Kompot”, „Pd”, „Fd”); Inspektorat Rejonowy Przemyski („Pla-

Żołnierze Obwodu AK Dębica w czasie akcji Burza lato 1944 r. - zbiory AIPN

tyna”, „Plotka”, „Pawel”, „Październik”, „Z”, „R”, „G”, „0/13”, „261”) – obwody: Przemyski („Paproc”, „Polana”, „Piskorz”, „Przesmyk”, „Ra”, „U 22”, „I/013”, „X/31”), Jarosław („Jaśmin”, „Jesiotr”, „Jawor”, „Jaskier”, „Rb”, „W24”, „II/013”, „X/33”), Przeworsk („Piwonia”, „Łania”, „Pstrąg”, „Platan”, „Przedbór”, „Rc”, „W 26”, „III/013”, „X/35”),

Łańcut („Łubin”, „Łulasz”, „Łabędź”, „Łosos”, „Łozina”, „Lucjan”, „Rd”, „Łowy”, „U 28”, „X/37”, „IV/013”), Dobromil („Drapała”, „Dorsz”); Inspektorat Rejonowy Jasło (Krosno) („Krzem”, „Jaśmin”, „Jemiola”, „Joachim”, „Listopad”, „S”, „H”, „0/14”, „XI”, „Nafta”, „271”) – obwody: Krosno („Karmelia”, „Kawa”, „Korzeń”, „Ha”, „Sa”, „I/014”,

„272”), Brzozów („Bratek”, „Borowik”, „Babka”, „H/b”, „Sb”, „II/014”), Jasło („Jaskier”, „Jagoda”, „Jablecznik”, „H/c”, „Sc”, „III/014”, „274”), Sanok („Sasanka”, „Suchar”, „Sero-wiec”, „San”, „H/d”, „Sd”, „IV/014”).

Dalekością zadaniem Armii Krajowej było przygotowanie ogólnonarodowego powstania zbrojnego. Temu celowi podporządkowane było szereg działań, jak szkolenie kadr, gromadzenie broni i materiałów, rozpoznanie miejsc i opracowanie planów przyszłej walki. Armia Krajowa miała zatem działać w konspiracji, po czym wykonać silne uderzenie na wroga w dogodnym dla sprawy polskiej momencie. Warunki okupacji zmuszały jednak AK do prowadzenia walki bieżącej, w formie dywersji i sabotażu, wywiadu i kontrwywiadu włącznie z likwidacją agentury wroga, zwalczania bandytów, a czasem toczenia walk partyzanckich. Efekty tych działań były znaczące szczególnie na polu wywiadu i sabotażu miały wręcz charakter strategiczny.

Uwarunkowania polityczne sprawy, że plan powstania powszechnego musiał zostać zmodyfikowany. Nowy plan - pod kryptonimem „Burza”, zakładał wybuch powstania strefowego, przesuwanego się wraz z frontem na zachód. Miał on też cel

Dodatek prasowy „80. rocznica przekształcenia struktur zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego ZWZ w AK”